

Avatar och hållbar utveckling

Hur kan vi belysa hållbar utveckling på ett engagerande och intresseväckande sätt? Och vilka andra inspirationskällor kan vi hitta för att utveckla vår pedagogik? Dessa två frågor kommer jag att besvara utifrån mina erfarenheter som folkbildare och förläggare.

Har du ännu inte sett Avatar så väntar dig en storslagen upplevelse. Motsättningarna mellan det moderna samhället och ursprungsfolk skildras på ett sätt som väcker starka sympatier för de senare. När jag såg filmen så slog det mig hur autentiskt konflikten skildras. Faktum är att filmen lika gärna kunde utspelat sig i Amazonas eller i Borneos djungler. Författaren Lasse Berg har till exempel skildrat det enda ursprungsfolk som lyckats att stoppa skogsavverkningar i sina sommarprator i Sveriges Radio. Ursprungsfolket åt helt sonika upp arbetarna. Bara det är en utmanande utgångspunkt och faktum är att metoderna runt om i världen tenderar att bli våldsamma. Dock är våldet knappast första valet utan måste ses som den frustrerades sista alternativ när inget annat verkar fungera.

I juni 2001 ockuperade 260 arbetare sin arbetsplats, en keramikfabrik i centrala Argentina (Neuquén, Patagonien). De bröt uppenbart mot lagen men vann ett brett stöd för sin aktion och idag, 12 år senare så äger de fabriken som numera ger anställning åt 600 personer. Detta exempel berättar

jag om i min bok *Rapport från ockuperad fabrik*. Det är en historia som alltsedan jag hörde talas om den, har fyllt mig med hopp. Som student i human ekologi så lyser de hoppfulla exemplen med sin frånvaro. Antalet elever som väljer att läsa hela ämnet på Universitet är få i jämförelse med de som ägnar det en inledande termin. Historien är nämligen full av exempel på hur människan, runt om i världen, lyckas förstå förutsättningarna för ett liv i harmoni med sin omgivning. Att bara möta detta mörker är en utmaning som kräver sin övertygelse.

Keramikfabriken i Argentina knyter också samman den sociala rörelsen med regionens ursprungsfolk Mapuce (eller Mapuche). Mapucefolket har levt i regionen sedan långt innan kontinenten upptäcktes 1492. De stod emot Inka, spanjorer och engelsmän fick sluta fred med dem innan den argentinska armén till slut lyckades kuva dem och inordna dem i den nybildade staten. (Mapuce fick sedan välja namn på en lista av godkända namn, samma öde som samerna gått till mötes.)

Som förläggare kommer jag ofta i kontakt med spännande historier. För att en historia ska omvandlas till bok så behövs det dock att historien också berättas på ett intresseväckande sätt. Till exempel fick jag för ett år sedan ett manus om Dag Hammarskölds försvinnande. Eftersom jag kände till en del om historien innan så läs-

te jag med stora förhoppningar och gick tyvärr, snabbt bet. Författaren var en man som varit samtida med Hammarsköld och som såg världen genom kalla krigets glasögon. Den som idag ska berätta historien om Hammarsköld kan inte utgå ifrån att de historiskt politiska händelserna är kända av dagens läsare. Det är min bestämda uppfattning att historien om Dag Hammarsköld behöver inledas som en Tarantiskt film, in media res, med ett hopp rakt in i planet samtidigt som det träffas av en raket – snabbt flimrar Dags liv förbi hans ögon, vad hinner han tänka? Har han haft det på känn? Författaren kan sedan undan för undan lägga fram historien som leder fram till den ödesdigra kraschen. Var det en raket? Kraschade planet? Vilka frågor är obesvarade? Vi som önskar veta kan lita till att den nytillsatta kommissionen med bl.a. KG Hammar kommer att kunna kasta nytt ljus över historien om FN's generalsekreterares försvinnande.

Det är en utmaning för alla som idag kliver in i ett klassrum att förhålla sig till elevernas referensramar. Aldrig förr har information varit så lättillgänglig. Samtidigt är det en möjlighet eftersom sakinformation är ett par knapptryck bort vilket gör att fokus kan läggas på sammanhangen som gör informationen, kontextualiserad, begriplig.

Det finns en litterär genre som erbjuder initierade analyser av det slag som till exempel geografilärare kan ha stor nytta av och det är reportaget. Det är en smal genre som haft svårt att nå framgång genom det fullständiga bruset av deckare, chicklitt och kokböcker. Lyckligtvis drivs skribenterna ofta av en övertygelse som gör att historierna trots allt görs tillgängliga och

jag skulle vilja lyfta fram ett par som jag haft förmånen att ge ut.

Få vet om att Sverige är en stor exportör av guld. I boken den *Svarta Ankungen* får vi följa med till Svartlidens gruva där Klas Lundström, en ung författare med en Strindbergsk glöd, tar oss med till möten med såväl gruvbolagets chef som befolkningen som hoppas på fler arbetstillfällen. Lundström visar omsorg om människorna han möter. Han behandlar dem med integritet och låter istället frågorna om vår gemensamma framtid hängas fram – vilka konsekvenser är vi beredda att acceptera? Världssystemets guldåder nystar han upp och knyter därmed samman Söderhavet, Sydamerika och Sverige. Boken belönades med kulturstöd och finns därmed på landets bibliotek såvida den inte utgallrats redan. Lundströms andra bok *Badlands* nådde inte samma erkännande men även den erbjuder ett för svensk del unikt, ödmjukt möte med befolkningen i Latinamerikas periferier, de som vi inte ser på nyheterna som annat än en siffra som antal omkomna i någon naturkatastrof eller som en följd av droghandel. Få av oss kommer någonsin att besöka varken Eldslandet eller Moskitkusten. Jamaicas blåa berg är inom räckhåll för den som trotsar kriminaliteten i Kingston. Genom Lundström möter vi människorna i statistiken, de som vi annars passerar, de som ingen verkar bry sig om fråga något.

Svenskens oförmåga till självkritik granskas i reportaget *En svensk tiger*. Bokens titel syftar på det spanska uttrycket, *hacerse el sueco*, att spela svensk. Ett uttryck som lär ha myntats under en tid då Sverige frikostigt tog emot flyktingar från Latinamerika och där man kunde få

ett svenskt pass på någon av våra ambassader, sedan spelade man svensk på flygplatsen, man låtsades som ingenting. Att inte låtsas om är en liknelse som väl stämmer in på den obefintliga kritik som finns kring byggföretaget Skanskas verksamheter. Detta trots att de stämts i flera domstolar i såväl Argentina som Ecuador. Rapporter om återkommande kränkningar av urinvånarens rätt och miljöfarliga utsläpp har under de senaste åren florerat i internationell press – tystnaden i Sverige har varit kompakt. Som om den svenska tysthetskampanjen under andra världskriget ännu inte avvecklats. Hanna Dahlström och Agneta Enström jobbar fortfarande envist för att uppmärksamma oss på vad ”våra” företag tillåter sig i andra länder. En histo-

ria som står i paritet med den fiktiva historien Avatar.

Överallt där det moderna samhället brer ut sig så utspelar sig konflikter kring värderingar. Att belysa dessa konflikter är så vitt jag kan förstå en god utgångspunkt för en geografilektion. Som mina exempel visar så behöver vi inte ens lämna vårt land för att hitta intressanta historier. Och idag, när hela världen möts i våra klassrum så lär det finnas oändliga uppslag som kan beröra. Avslutningsvis så vill jag säga att mitt mål inte bara är att beröra. Jag menar att vi som pedagoger också har ett ansvar att visa på konstruktiva exempel. Dialogen som lyser med sin frånvaro i världens konflikthärdar behöver självklart stå i centrum i våra klassrum.

Per-Erik Persson, föredragshållare, coach, fil kand Human Ekologi